

Առաջարկություն

“ՀՀ Հեղինակային և հարակից իրավունքերի մասին օրենքում, 2006 թ.” գրադարանների և արխիվների համար նախատեսված բացառությունների վերաբերյալ

1. Ստեղծագործության պահպանում

Գրադարաններին և արխիվներին թույլատրել առանց հեղինակի կամ այլ իրավատիրոջ համաձայնության պահպանելու նպատակով պատճենումներ կատարել իրենց ֆոնդերի հրապարակված և չհրապարակված ստեղծագործություններից ներառյալ ստեղծագործությունները տարբեր ձևաչափերի փոխելը:

Հիմնավորում

Այս դրույթը ներկայացնում է բացառություն վերարտադրության իրավունքին: Այս դրույթով գրադարաններին և արխիվներին թույլատրվում է վերարտադրել անհրաժեշտ քանակությամբ օրինակներ և սպասարկել դրանք ընթերցողներին օրիգինալ օրինակների փոխարեն, որոնք կարող են շատ հին ու վնասված կամ հազվագյուտ օրինակներ լինել:

Այս դրույթը պետք է կիրառելի լինի բոլոր կատեգորիաների ստեղծագործությունների համար՝ անկախ տեսակից ու ձևաչափից և հնարավորություն տա գրադարաններին և արխիվներին պահպանելու բոլոր տեսակի ստեղծագործությունները վնասվելուց, մաշվելուց և կորստից:

2. Ստեղծագործության միջգրադարանային մատակարարում

Առանց հեղինակի կամ այլ իրավատիրոջ համաձայնության գրադարաններին պետք է թույլատրվի ստեղծագործությունների օրինակներ միմյանց մատակարարել փոստով, ֆաքսով կամ էլեկտրոնային անվտանգ փոխանցման միջոցներով, պայմանով, որ ստեղծագործության օրինակը տպագրելուց հետո էլեկտրոնային ֆայլն անմիջապես ոչնչացվի: Ստեղծագործության օրինակը ստացող գրադարանը կարող է տպագիր օրինակը տրամադրել իր օգտագործողներին

Հիմնավորում

Այս դրույթը ներկայացնում է բացառություն փոխատվության և տարածման իրավունքին: Ոչ մի գրադարան իր երկրի ներսում չի կարող ձեռք բերել բոլոր հրատարակված գրքերն ու ամսագրերը, կամ թվային ստեղծագործությունները: Որոշ գրադարաններ ունեն տարբեր թեմաներով ընդհանուր ֆոնդեր , որոշ գրադարաններ միայն մասնագիտական, կամ հազվագյուտ գրականության ֆոնդեր: Հետևաբար, գրադարանների և արխիվների հիմնական գործառույթներից է ընթերցողների խնդրանքով ստեղծագործությունների փոխանակումը միմյանց: Միջգրադարանային գործառույթները էական նշանակություն

ունեն ապահովելու գրադարանների ֆոնդերի բազմազանությունը, գիտելիքի առավելագույն մատչելիություն և լավագույն սպասարկում օգտվողների համար:

Գրադարաններին տրվում է օրինական կերպով ձեռք բերված ստեղծագործությունների փոխատվության և տարածման իրավունք:

3.Ստեղծագործության թարգմանություն

Առանց հեղինակի կամ այլ իրավատիրոջ համաձայնության ուսուցիչը կամ ուսանողը կարող է թարգմանել ստեղծագործությունը պայմանով, որ դա արվում է ոչ առևտրային նպատակներով: Այսպիսի թարգմանությունը կարող է օգտագործվել բացառապես անձնական, կրթական, ուսումնական և գիտահետազոտական նպատակների համար:

Առանց հեղինակի կամ այլ իրավատիրոջ համաձայնությա գրադարանները և արխիվները կարող են թարգմանել օրինական կերպով ձեռք բերված կամ մուտք գործած ստեղծագործությունները պայմանով, որ այդ ստեղծագործությունները մատչելի չեն իրենց օգտագործողներին մայրենի լեզվով: Այսպիսի թարգմանությունը կարող է օգտագործվել բացառապես անձնական, կրթական, ուսումնական և գիտահետազոտական նպատակների համար:

Հիմնավորում

Այս դրույթը ներկայացնում է բացառություն թարգմանության իրավունքին: Համաշխարհային գրականության գերակշիռ մասը գրված է շատ տարածված չինարեն, անգլերեն, ֆրանսերեն իսպաներեն լեզուներով: Սա խոչընդոտում է միջազգային գիտական գրականության ու տեղեկատվության հասանելիությունը այլ ազգերի համար: Գրադարանները և արխիվները այն հիմնական հաստատություններն են, որ գիտաշխատողներին, հետազոտողներին շարունակական կրթությամբ զբաղվողներին ապահովում են անհրաժեշտ գրականությամբ: Ինտերնետի միջոցով նոր հնարավորություններ են տրվում օգտվողներին մուտք ունենալ համաշխարհային գիտական պաշարներին: Շատ երկրներում գրադարանավարներին և արխիվիստներին խնդրում են թարգմանչական ծառայություններ մատուցել, որը հնարավոր է իրականացնել նոր տեխնոլոգիաների և մեքենայական թարգմանությունների միջոցով: Այսպիսով, սույն բացառությամբ գրադարաններին և արխիվներին թույլ կտրվի կատարել թարգմանություններ ըստ օգտվողների խնդրանքի բացառապես կրթական, ուսումնական նպատակների համար:

4.Ստեղծագործության վերարտադրություն անձնական և հետազոտական նպատակների համար

Անհատ օգտագործողները կարող են վերարտադրել ստեղծագործությունները, ուսումնական, հետազոտական, ստեղծագործական և այլ անձնական նպատակների

համար առանց շահույթ հետապնդելու: Այս բացառությունը ընդգրկում է թե տպագիր, թե էլեկտրոնային ստեղծագործությունները:

Հիմնավորում

Այս դրույթը թույլատրում է յուրաքանչյուր անձի վերարտադրել թե տպագիր, թե էլեկտրոնային ստեղծագործությունը ոչ առևտրային նպատակների համար:

5.Ստեղծագործության վերարտադրություն կրթական և գիտահետազոտական հաստատությունների կողմից

- 1.Գրադարանին կամ այլ ուսումնական հաստատությանը պետք է թույլատրված լինի օրինական ճանապարհով ձեռք բերված ստեղծագործությունները վերարտադրել լսարանային պարապմունքների կամ հեռակա ուսուցման համար այնպես, որ չվնասվեն հեղինակի կամ այլ իրավատիրոջ շահերը: Ուսուցիչը կամ ուսանողը պատճենումներ կարող է անել բացառապես ուսումնական նպատակների համար, անկախ ստեղծագործության ձևաչափից և նպատակն արդարացնող ծավալով:
2. Ուսումնական հաստատությունները ստեղծագործության վերարտադրված օրինակները կարող են ընդգրկել տպագիր և էլեկտրոնային ուսումնական փաթեթների, և այլ ծրագրերի մեջ, որոնք նախատեսված են օգտագործել առկա, հեռակա, վիրտուալ ուսումնական, հետազոտական միջավայրներում, ինչպես նաև գրադարանային միջավայրում անվտանգ ներքին ցանցի միջոցով, որտեղ կարող են մուտք ունենալ միայն տվյալ կրթական հաստատության դասավանդողներն ու ուսուցիչները:
3. Ուսումնական հաստատությանը պետք է թույլատրվի վերարտադրել նաև ամբողջ դասագիրքը, եթե այն տպագրությունից դուրս է եկել, օրինական օրինակները չեն վաճառվում տվյալ երկրում, կամ մատչելի չեն գնելու համար, կամ ստեղծագործության իրավատիրոջը անհնար է գտնել:

Հիմնավորում

Այս դրույթը բացառություն է վերարտադրության, տարածման, հանրությանը մատչելի դարձնելու իրավունքին:

Նոր տեխնոլոգիաները հնարավորություն են տալիս ստեղծել ապահով վիրտուալ ուսումնական միջավայր, առավել ժամանակակից ու արդյունավետ եղանակներ դասավանդելու, սովորելու և փոխգործունեության համար: Այս դրույթը թույլ է տալիս դասավանդողներին և ուսումնառողներին ապահով ներքին ցանցում օգտվել գիտական ռեսուրսներից, իրականացնել ուսումնական պրոցեսը: Հետևաբար բացառությունները պետք է այնքան ընդլայնվեն, որ մեր ապագա ուսանողները կարողանան էլեկտրոնային

ստեղծագործություններն այնպես ազատ օգտագործել ինչպես իրենց նախորդ սերունդները տպագիր ստեղծագործություններն են օգտագործել:

6.Անհայտ հեղինակի ստեղծագործությունների վերարտադրում

Գրադարաններին և արխիվներին պետք է թույլատրվի վերատադրել և հանրությանը մատչելի դարձնել անհայտ հեղինակի ստեղծագործությունները , երբ իրավատերը չի կարող նույնականացվել կամ նրա գտնվելու վայրը չի կարող պարզվել ոչ առևտրային նպատակով օգտագործման համար ի շահ հասարակության, եթե անհիմն կերպով չեն վնասվում իրավատիրոջ օրինական շահերը:

Եթե իրավատերը հայտնվում է , ապա գրադարանները և արխիվները պարտավորվում են հետագա օգտագործման համար թույլտվություն ստանալ, կամ դադարեցնել ստեղծագործության օգտագործումը:

Հիմնավորում

Այս դրույթը ներկայացնում է բացառություն վերարտադրության , վերամշակման, հարմարեցման, հանրությանը հաղորդակցման իրավունքին: Նպատակն է գրադարաններին և արխիվներին թույլատրել վերարտադրել, թվայնացնել իրենց ֆոնդերը պահպանության և հանրությանը մատչելի դարձնելու նպատակով: Այլապես կխափանվի գրադարանների և արխիվների հիմնական գործառնություններից մեկը՝ ազգային և միջազգային մշակութային ժառանգության պահպանումը:

7.Ստեղծագործությունների վերարտադրում հաշմանդամների համար

Առանց հեղինակի կամ այլ իրավատիրոջ համաձայնության գրադարաններին և արխիվներին պետք է թույլատրվի փոխել ստեղծագործության ձևաչափը տեսողական, ընթերցանության և այլ արատներ ունեցող անձանց համար մատչելի դարձնելու նպատակով, տրամադրել հաշվանդամներին այդ մատչելի օրինակները ցանկացած միջոցներով, ներառյալ ոչ առևտրային փոխատվությունը կամ էլեկտրոնային փոխատվությունը լարերով կամ անլար միջոցներով: Անձը կամ կազմակերպությունը, որը ցանկանում է նախաձեռնել նման գործունեություն պետք է այդ ստեղծագործության կամ դրա օրինակների օրինական հասանելիություն ունենա և գործունեությունը նախաձեռնի առանց շահույթ ստանալու նպատակներ հետապնդելու: Հաշմանդամը, ում հաղորդվել է ստեղծագործությունը, կարող է անձնական նպատակների համար վերարտադրել այն առանց իրավատիրոջ թույլտվության:

Առանց հեղինակի կամ այլ իրավատիրոջ համաձայնության պետք է թույլատրվի արտահանել կամ ներկրել այլ երկրներից հաշվանդամների համար ձևափոխված

ստեղծագործություններ, պայմանով որ այդ ձևափոխությունը կատարվել է ոչ առևտրային նպատակներով

Հիմնավորում

Այս դրույթը ներկայացնում է բացառություն վերարտադրության, ձևափոխման, թարգմանության, վերամշակման, տարածման հանրությանը հաղորդելու գույքային իրավունքին՝ ի շահ հաշվանդամ անձանց սպասարկման:

Մարդու իրավունքները խախտվում են, երբ գիտելիքի մատչելիությունը խոչընդոտվում է հաշվանդամների համար: Նոր տեխնոլոգիաները հնարավորություններ են ստեղծում հաշվանդամ անձանց համար նույնպես ևս մուտք ունենալ գիտական ու տեղեկատվական ռեսուրսներին կրթության, հետազոտության և այլ նպատակների համար: Էլեկտրոնային հրատարակությունները երբեմն մատչելի են, երբեմն ոչ նրանց համար: Այս բացառիկ դրույթը թույլ կտա գրադարաններին և արխիվներին փոխել ստեղծագործության ձևաչափը հաշվանդամներին այն մատչելի դարձնելու նպատակով, և կնպաստի համընդհանուր ներդաշնակ հասարակության ստեղծմանը:

Բացառությունները պետք է կիրառելի լինեն բոլոր ձևաչափերի համար: Հաշվի առնելով, որ ստեղծագործության ձևաչափի փոփոխությունը բավականին նյութական, ֆինանսական և մարդկային ռեսուրսներ է պահանջում պետք է թույլատրվի փոխանակում իրականացնել այլ երկրների հետ:

8. Պաշտպանության տեխնիկական միջոցներ

Գրադարաններին պետք է թույլատրվի շրջանցել պաշտպանության տեխնիկական միջոցները ստեղծագործության բարեխիղճ օգտագործումն ապահովելու նպատակով:

Գրադարաններին և արխիվներին պետք է թույլատրվի ձեռք բերել անհրաժեշտ ծառայություններ կամ միջոցներ շրջանցումն իրականացնելու համար:

Հիմնավորում

Այս դրույթը ընդգրկում է բացառություն գրադարանների և արխիվների համար "Տեխնիկական միջոցների պաշտպանությունը" հոդվածի հանդեպ:

Այս բացառությունը թույլատրում է գրադարաններին և արխիվներին շրջանցել պաշտպանության տեխնիկական միջոցները օրենքով իրենց հասանելիք բացառություններից ու սահմանափակումներից օգտվելու համար (ինչպես օրինակ ստեղծագործության պահպանում, հաշվանդամների կամ օրինական օգտվողների կողմից ստեղծագործության մատչում և այլ ոչ առևտրային նպատակներով ստեղծագործության օգտագործում): Ըստ այս բացառության շրջանցումը թույլատրվում է իրականացնել պայմանով, որ գրադարանները և արխիվները ունենան սովյալ ստեղծագործության օրինական տիրապետման իրավունք, և պահանջեն

հրատարակիչներից տրամադրել իրենց միան մաքուր թվային տարբերակներ՝ զերծ պաշտպանության միջոցներից, կամ տրամադրեն իրենց անհրաժեշտ գաղտնաբառերը, կոդերը ստեղծագործության օգտագործման համար

Գրադարաններն ունեն այս խնդրի հետ կապված մի շարք մտահոգություններ

- Պաշտպանության տեխնիկական միջոցները չեն կարող տարբերակել օրինական և անօրինական օգտվողներին: Պատճենումն արգելող նույն մեխանիզմը, որն արգելում է օգտվողին կատարել հեղինակային իրավունքով պաշտպանված ստեղծագործության անօրինական պատճենումը, կարող է արգելել նաև ըստ հեղինակային իրավունքի սահմանափակումների և ազատ օգտագործման դրույթների օրինական պատճենումը ուսանողի կամ վատ տեսողություն ունեցող անձի կողմից:
- Երկարատև պահպանումն ու արխիվացումը, որոնք էական նշանակություն ունեն համաշխարհային մշակութային արժեքների պահպանման գործում, չպետք է վտանգի ենթարկվեն ՊՏՄ/ՊԹՄ-ներով: ՊԹՄ-ների գործողության ժամկետը մոտավորապես 3-5 տարի է: Ժամկետն անց, արդեն չգործող ՊԹՄ-ները կարող են ավելի շուտ աղավաղել ապագա սերունդների համար պահպանված գրառումները, քան գրադարանն իրավունք կստանա շրջանցել այդ միջոցները տվյալ նյութը բարեխղճորեն օգտագործելու նպատակով:
- ՊԹՄ-ները չեն դադարում գործելուց նույնիսկ հեղինակային իրավունքի ժամկետն անցնելուց հետո, այսպիսով, մշակութային արժեքները շարունակում են անհասանելի մնալ հանրության համար նույնիսկ այն ժամանակ, երբ տվյալ ստեղծագործությունն այլևս չի պահպանվում հեղինակային իրավունքով:

9. Գույքային իրավունքների գործողության ժամկետը

Գրական գեղարվեստական ստեղծագործությունների համար գույքային իրավունքների պահպանության ստանդարտ ժամկետն ընդգրկում է հեղինակի կյանքի տարիները և նրա մահից հետո 50 տարի՝ ինչպես ամրագրված է Բեռնի կոնվենցիայում և TRIPS պայմանագրում:

Հիմնավորում

Գույքային իրավունքների գործողության ժամկետի երկարաձգումը նշանակում է, որ տեղեկատվությունը շարունակում է ավելի երկար մնալ որպես մասնավոր սեփականություն՝ ի օգուտ իրավատերերի և՛ ի վնաս գրադարանների, կրթության ոլորտի և անհատների:

10. Պատասխանատվության սահմանափակում

Պատասխանատվության սահմանափակման վերաբերյալ դրույթ պետք է լինի գրադարանների և գրադարանային ոլորտի աշխատողների համար, որոնք արդարացի

են աշխատում , համոզված են, կամ բավարար հիմքեր ունեն համոզվելու, որ վարվում են հեղինակային իրավունքի մասին օրենքի համաձայն:

Հիմնավորում

Սույն դրույթը պատասխանատվության սահմանափակում է ապահովում գրադարանների և արխիվների աշխատողներին, ընթերցողների կողմից կատարված ոչ միտումնավոր խախտումների համար, պայմանով, որ.

ա) տվյալ ստեղծագործությունը, կամ հարակից իրավունքներով պաշտպանված նյութը, օգտագործվել է գրադարանների և արխիվների համար օրենքով թույլատրելի բացառությունների շրջանակներում:

բ) հիմքեր կան, որ տվյալ ստեղծագործության, կամ հարակից իրավունքներով պաշտպանված նյութի պաշտպանության ժամկետը լրացել է և այն դարձել է հանրության սեփականությունը, կամ տվյալ նյութը բաց բովանդակությամբ լիցենզիայիով է ձեռք բերված:

Գրականություն

1. **eIFL-IP. Draft Law on Copyright: including Model Exceptions and Limitations for Libraries and Consumers**

<http://www.eifl.net/eifl-draft-law-copyright>

2. **“Treaty Proposal on Limitations and Exceptions for Libraries and Archives” Version 4.3 05 July 2012**

<http://www.ifla.org/node/5858>